

LA POLEMICA D'EN «PEP GONELLA» RESSUCITADA

PER AINA MOLL

Els nostres lectors han tingut ocasió de seguir en els diaris de Ciutat la polèmica sobre "català" i "mallorquí", que ha resultat una reproducció —molt debilitada, però—, de la que tingué lloc fa uns quants anys i que tothom coneix encara amb el nom de "Polèmica d'En Pep Gonella". Com que hi he participat activament, no vull ara repetir coses que ja he dites, sinó simplement fer un parell de comentaris de conjunt.

Tot començà amb una carta que un grup de Funcionaris de l'Ajuntament adreçaren al batlle per fer constar que no volien que les "classes de català", que l'Ajuntament, amb molt bon encert, havia organitzat per als seus funcionaris en hores laborals, fossin "de català", sinó "de mallorquí". Val a dir que aquests funcionaris no enviaren la carta als diaris, sinó a l'Ajuntament; però n'arribaren notícies a la premsa, que, naturalment, en donà compte. Els signants de la carta semblen, per tant, gent d'absoluta bona fe, que no pretenia iniciar cap polèmica sinó que, partint del malentès que "classes de català" volia dir "classes de barceloní", feien constar a la superioritat el seu desig de rebre classes de la llengua de Mallorca.

Segura d'aquesta bona fe, vaig escriure una "Carta oberta als funcionaris de l'Ajuntament" on procurava aclarir el malentès —sembla que ho vaig aconseguir, segons manifestacions de membres de la secció de Cultura de l'Ajuntament, recollides pel "Diario de Mallorca". Però el meu to conciliatori fou interpretat com a "doctoral" o "maternal", i es produí una llarga polèmica en la qual "gonellistes" i "catalanistes" hem discutit novament.

El lector haurà vist aquestes cartes i podrà jutjar personalment els arguments d'uns i altres. Vull remarcar, no obstant, un parell de coses:

1.—El meu to ha estat en tot moment amistós, però he estat acusada de dictatorialisme, de maternalisme, de fascisme i d'ofenses a la Premsa. Supòs que m'hauria de sentir ofesa de tots aquests qualificatius, però no m'hi sent gens: és com si em tractassin de nana, mesurant un metre setanta... Confli, d'altra banda, que ni la Premsa ni ningú que hagi llegit les meves cartes amb serenitat se n'haurà sentit ofès tampoc.

2.—Hi ha hagut polemistes que han volgut neutralitzar el possible efecte de la meua argumentació, fent constar que "a ca meua tenc una editorial de llibres catalans", i que "seria un negoci fabulós per a mi" que el català fos oficial. Vull fer constar, per part meua, a tots ells, que a ca nostra no tenim l'exclusiva de les publicacions en català, i que a qualsevol moment poden participar del "fabulós negoci" establint una editorial pel seu compte.

3.—Es molt curiós comprovar que, mentre els catalanistes signam tots amb nom i llinatges i escrivim en la nostra llengua, els defensors de "la mallorquinidad" s'expressen en castellà i signen amb pseudònim, amb unes inicials o com a màxim amb una inicial i un primer cognom, de manera que tots ells resulten anònims o inidentificables.

4.—Mentre els catalanistes exposam arguments científics, fàcilment comprovables, els "pseudomallorquinistes" només parlen del dret del poble com a superior al dels científics, argument demagògic, que confli que no enganarà cap mallorquí: el poble pot decidir de quina manera vol ésser governat, quina

mena de relacions vol tenir amb els altres pobles, com han d'ésser administrats els seus béns i un munt de coses més; però el poble no pot decidir si el mallorquí és català o no, perquè això és un fet que simplement es així. Com no podem decidir, per exemple, si Mallorca és o no una illa del Mediterrani, perquè simplement ES una illa del Mediterrani, i no pot deixar d'ésser-ho sense deixar d'existir.

5.—Les poques cartes, o fragments de cartes, de "gonellistes" que no estan escrites en castellà, estan escrites en mallorquí tan "macarrònic", que fa llàstima. Una d'elles duu per títol: "Qui sabés escriure...!", i un pensa que, si l'autor és de bona fe (i no tenc per què dubtar-ho), deu patir molt de no poder, per simple ignorància, treballar en favor de la forma lingüística que segons ell ha de tenir un idioma que estima tant. Jo recomanaria que s'organitzassin classes (no dins l'Ajuntament, però, sinó a nivell popular) que permetessin a la gent que només vol aprendre mallorquí i no català, expressar-se correctament en la nostra forma dialectal. Aviat descobriran que el "mallorquí" és més difícil que el "català" (com tota parla dialectal és més difícil que la llengua comuna), però l'esforç val al pena.

6.—Supòs que entre els "gonellistes" hi deu haver qualcú capaç de donar aquestes classes. Però si no n'hi hagués, m'oferesc des d'ara a donar-les jo mateixa. I de cara als maliciosos que puguin pensar que ja me prepar un altre "negoci fabulós", aclaresc per endavant que l'oferta és absolutament desinteressada i a títol gratuït. (a condició, naturalment, que hi hagués un grup de gent interessada, no només un parell de persones.)

NOTICIARI DE L'ABSURD

ES TREBAIS DE SA COMISSIÓ

"Sa Comissió rentadora i descatalanitzadora d'es nostro mallorquí" ha celebrat la seva primera sessió de treball. Han estat revisats textos dels escriptors mallorquins Anselm Turmeda, Marian Aguiló i Joan Alcover, per tal d'eliminar-hi els inoportuns catalanismes que contenen. Els acords, presos tots per unanimitat, són els següents:

a). — A les edicions que d'ara endavant es facin del Llibre de bons amonestaments d'Anselm Turmeda, els versos que diuen:

Diners de tort fan veritat
e de jutge fan advocat,
hauran de figurar així:
Dobbers de tort fan veritat
e de jutge fan missèr.

b). — En el pròleg al llibre Esplais de juvenesa de Marian Aguiló, l'expressió "el ver forment catalanesc" serà substituïda per "el ver forment mallorquinesc". Això no obstant, si aquest llibre es reimprimís a qualsevol de les altres illes, s'autoritza el canvi del mot catalanesc per mallorquinesc, sivissenquesc, formenteresc o cabrerenguesc, segons els casos.

c). — En el poema La Serra de Joan Alcover, el vers que diu:

molins i masies i castells roquers,
haurà de dir:

molins, possessions i castells roquers.

d). — El poema del mateix autor titulat La reliquia es titularà Sa reliqui.

e). — En el poema Set, també de Joan Alcover, el vers que diu:

"Per què jo sol mon llavi refrescar?
haurà d'ésser modificat així:

¿Per què jo tot sol es meu morro re-
[refrescar],
cosa que, a més a més, el millora molt
quant a bellesa i eufonia.

En edicions successives seguirem informant dels treballs de "Sa Comissió".

SOLLERICIS I POLLENSINS

Sembla que les normes dictades amb la finalitat de preservar "es nostro mallorquí" de qualsevol influència o contaminació catalanosa no han tengut a Sóller gaire bona acollida. A la vall dels tarongers són una mica massa conservadors i no es resignen a haver de pronunciar carro, ferro, vultor, vostè, conèixer, etc., en lloc de dir carru, ferru, vultor, vustè, cunèixer, etc., com han fet tota la vida. Ells diuen que no són sollericis, sino sullericis. I a molta d'honra.

N'hi ha que fins i tot fan brometa i es demanen a veure si també els obligaran a pronunciar la Porissima com si fossin de Manacor. ¿Arribarà a constituir-se una comissió defensora "des nostru sullericis"?

En canvi a Pollença tot va com una seda. Es veu que allà són de més bon manament. L'únic mal és que exageren una mica amb l'adopció de l'article "sa-lat". Així, per exemple, un pollencí deia no fa gaire que s'ha fet una cosa "a sa vorera de sa mar", i un altre, en demanar-li quina hora era, va respondre: "Ses set tocades". Entre poc i massa...

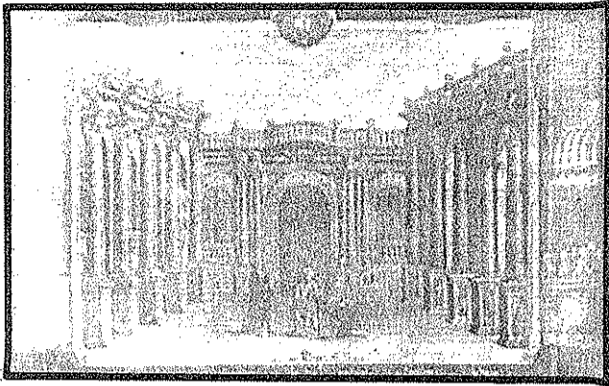
NUVIIS

REGALAM el viatge de LLUNA DE MEL a totes les parelles que ens encarreguin les seves **LLISTES DE NOCES** sense sorteig de cap classe, un viatge i estatge a un hotel de vuit dies a elegir entre...

Casa José Buades, S.A.
PLAZA ROSARIO 3 - Tel. 21 77 07 - (Junta Correos)

ELS NOSTRES ESCRITORS

JOAN RAMIS I RAMIS

El segle XVIII a Menorca: EL MALALT IMAGINARI de Molière representat al teatre de Maó

El segle XVIII, època de perruques i casques, temps del racionalisme i de la Il·lustració, s'inaugura dins el context hispànic amb l'esclafit d'una guerra civil. Vacant el tron d'Espanya, se'l disputen el Duc Felip d'Anjou i l'Arxiduc Carles d'Àustria. Els països castellans han pres part per primer; els pobles que formen part de la Corona d'Aragó es decanten per l'Arxiduc Carles. Felip d'Anjou compta amb l'aliança francesa; en canvi, Àustria, Anglaterra i Holanda es posen al costat de l'Arxiduc. En definitiva, la lluita és entre Borbons i Habsburgs, i la guerra civil espanyola es converteix en guerra europea.

La sort de les armes i les subtilitats de la diplomàcia donen la victòria als Borbons, de manera que el Duc d'Anjou —ara ja, definitivament, Felip V— pot emprendre la reforma de l'estructura política dels països hispànics. En premi a la seva fidelitat, Castella imposarà el patró. Les seves lleis, les seves institucions i el seu idioma seran la norma de l'uniformisme borbònic. Els Decrets de Nova Planta aboïxen els règims autònoms dels pobles de l'antiga Corona d'Aragó i aquesta deixa d'existir oficialment. Una estructura federal de pobles i nacions, arrelada en les més profundes tradicions autòctones, havia de deixar pas a una estructura unitària, pensada segons els esquemes mentals francesos.

La castellanització no és ara una moda —com ho avia estat, a nivell de minoria culta, en el segle XVII, sinó una política conscient i planificada, fins i tot respecte a la llengua. «Procuren introduir mañosamente el castellano en estos pueblos», manava Felip V a les autoritats mallorquines; i un il·lustre erudit, Antoni de Capmany, firmava el certificat de defunció literària de la nostra llengua catalana: «Un idioma provincia! antiguo, muerto hoy para la república de las letras».

Una de les illes Balears corria, emperò, una sort molt diferent. En virtut del tractat d'Utrecht, Menorca deixava de pertànyer a l'Estat espanyol i esdevenia un domini britànic. Per aquesta circumstància, i llevat d'alguns breus períodes, Menorca va ser anglesa durant una bona part del segle XVIII.

Prescindint de tot allò que qualsevol sistema colonial té d'odiós, hem de reconèixer que la política britànica en relació a Menorca va ser eficaç i respectuosa. Mentre Felip V intentava esborrar una llengua i una cultura, els anglesos protegien aquella llengua i aquella cultura, els donaven estat oficial i procuraven que el poble menorquí prengués consciència d'ell mateix. L'any 1778 va ser fundada la Societat Maonesa de Cultura a la qual era obligatori l'ús de la nostra llengua, fins al punt que si algun ciutadà britànic hi volia ésser admès, no li quedava més remei que aprendre el català.

D'altra banda, el governador Sir Richard Kane, de grata memòria, feia construir carreteres, introduïa nous cultius i noves tècniques i promovia l'ensenyament popular; un ensenyament que es donava, com és lògic, en la llengua del país. El fet és que aquella illa, oblidada sortia d'un ensopiment medieval i s'obria a tots els vents d'Europa. En començar el segle XVIII, Menorca tenia 16.000 habitants; en acabar, en tenia 31.000.

Es clar que si els anglesos milloraven l'illa i s'esforçaven per fer-la progressar; si protegien i fins i tot fomentant l'idioma, els costums i les institucions menorquines, era pensant en llur propi interès. Segurament calculaven que, al capdevall, així els seria més fàcil conservar la nova colònia. Ens és lícit sospitar que l'actitud que adoptaren obeïa més a l'astúcia que no a un profund respecte cap als drets dels homes i dels pobles; però, si qui com sigui sempre els haurem d'agrair l'aspecte positiu de la seva política a Menorca.

Com a conseqüència de la nova situació i de la prosperitat econòmica que en resulta, neix a Maó una burgesia mercantil de signe molt progressiu i de mentalitat prou

PER JOSEP MARIA LLOMPART

oberta. Els comerciants menorquins, que han fet ràpidament fortuna, sent el desig d'ésser europeus i cultes, i molt sovint envien els seus fills a estudiar a les universitats estrangeres. Així, Maó es va convertint a poc a poc en una ciutat cosmopolita i il·lustrada, orejada per l'avantguarda cultural del segle.

Aquestes condicions de base potencien el desplaçament d'una literatura neoclàssica sense parió a cap dels altres territoris de la nostra àrea lingüística. De fet, només a Menorca viu aleshores el català una vida normal i fecunda, fins a l'extrem que un crític i investigador contemporani, Jordi Carbonell, ha pogut afirmar amb raó que el segle XVIII és el període menorquí de la literatura catalana.

Aquesta literatura es manifesta sobretot a través d'un dels gèneres predilectes del neoclàssicisme: el teatre. Mentre a Palma i a Barcelona es representaven, en castellà, aquells subproductes del barroc, aquelles degeneracions calderonianes que havia de satiritzar Moratín, en el teatre de Maó es posaven en escena, traduïdes al català, obres de Molière, de Goldoni, de Metastasio.

Entre les personalitats més destacades de la Menorca devutesca, figuren el gramàtic Antoni Febrer i Cardona, el comedògraf Vicenç Albertí i Vida, traductor i adaptador de Molière, i sobretot, a nivell de creació literària, Joan Ramis i Ramis.

Va néixer Joan Ramis a Maó l'any 1746 i hi va morir el 1819. Havia estudiat a les universitats de Mallorca i d'Avinyó, i va ésser relacionat amb diversos intel·lectuals d'Europa i d'Amèrica. La seva labor d'erudit és molt considerable, però encara ho és més el seu teatre, exemple molt característic i gairebé perfecte del neoclàssic.

D'En Joan Ramis s'han conservat tres obres dramàtiques: *Lucrècia o Roma lliure* (1769), *Arminda* (1775) i *Rosaura o el més constant amor* (1783). La millor i la més important és *Lucrècia*. En Ramis va escriure aquesta tragèdia als vint-i-tres anys, tot just acabats els estudis a la universitat d'Avinyó. Allà havia assimilat amb entusiasme els idees de llibertat que ja commoïen el món, i

Joan Ramis i Ramis, figura màxima del neoclàssicisme a les nostres illes.

aquests idees brollen amb impetuositat juvenil tot al llarg de la seva obra.

Lucrècia és, a més, del punt de vista formal, una peça treballada amb molt de rigor. Sotmesa a la llei de les tres unitats i escrita en alexandrins de doble rítmia, s'ajusta en tot i per tot a les normes acadèmiques de la preceptiva devutesca. Aquest rigorisme no encongex, emperò, la passió i l'emoció que caracteritzen la tragèdia d'En Ramis, sinó que més aviat li dona un aire de grandesa serena i majestuosa. Això es posa de relleu en els millors fragments, com és, per exemple, l'esplèndid monòleg de Brutus amb que finalitza l'acte primer.

El període neoclàssic menorquí, tan brillant, es va fondre sense deixar rastre quan desaparegueren les circumstàncies socials, polítiques i econòmiques que l'havien fet possible. Però ja no eren enfora els temps en què es plantejarien uns nous conceptes de la literatura i de la seva funció; i amb aquests nous conceptes arribaria també una nova valoració del nostre idioma.

ELS LLINATGES DE LES BALEARS (XI)

(NOMS D'OFICI O DE PROFESSION TECNICA)

PER FRANCESC DE B. MOLL

Són també abundants aquesta classe de cognoms, perquè antigament tenien gran valor per a individualitzar les persones, sobretot en els pobles petits, on la professió solia ésser exercida per un sol individu i els seus descendents solien continuar fent la mateixa feina que ell. Ja se'n troben exemples documentats en el segle XI: «Guillem Oller», «Guillem Ballester», «Pere Ferrer», etc. Donarem una llista dels llinatges més freqüents d'aquesta classe, que es troben a les nostres illes:

- BALLESTER (home armat de ballesa o que fabricava ballestes).
- BARBER (afaitador de barbes).
- BLANQUER (assonador de pells).
- BOVER (guardià de bous).
- CABRER (pastor de cabres).
- CAMPANER (encarregat de sonar les campanes).
- COTONER (venedor de cotó).
- DARDER (fabricant de dards, o soldat armat de dards).
- FALCONER (criador i custodi de falcons per a caçar).
- FERRER (el qui treballa el ferro).
- FERRETTJANS (forma plural de «ferretjant», el qui negocia en ferro o feineja amb ferro).
- FLAQUER, grafia defectuosa, per FLEQUER (panader, amo d'una fleca o panaderia).
- FUSTER (qui treballa la fusta).
- GAITA o GUAITA (vigilant).
- JOVER (qui fa jous o qui llaura amb arada i jou).
- LLANERES (forma plural de «llanera», dona que treballa la llana).
- MALLOL o MAYOL (guardià de vinya).
- MARI (equivalent a «mariner», com el castellà «marino»).

CORREU

(Hem rebut d'un col·laborador espontani el text que segueix, que demostra molt bé l'anarquia absoluta, típica de quasi-analfabets, que regeix entre nosaltres quant a l'ortografia de la nostra llengua. El col·laborador usa formes de llenguatge pròpies del català central (heus aquí, penso), que naturalment hem respectat, ja que són formes de la nostra llengua. No importa fer constar però ho feim, en previsió de malicioses interpretacions— que respectarem també, i amb molt de gust, les formes dialectals mallorquines dels textos de's nostres col·laboradors (i que són tan catalanes com les formes barcelonines), mentre estiguin escrites correctament).

15 MANERES D'ESCRUIRE MALAMENT «PA AMB OLI»

Recopilades per Madame de Serrillera.

Després de voltar per restaurants, bars, tavernes i similars, heus aquí recopilades les quinze primeres maneres d'escriure malament una frase de tres paraules. Només són a títol d'il·lustratiu, doncs en el meu llibre «Bread and Oil in Majorca» (L'anarquia ortogràfica a Mallorca) penso ampliar-les a tres-centes.

- PAM BOLI
- PA EN BOLI
- PA AMBOLI
- PAN BOLI
- P'AMBOLI
- PANBOLI
- PAMBOLI
- PA'M B'OLI
- PAN B'OLI
- PA AM BOLI
- PA'M'OLI
- P'AM BOLI
- PA AM OLI
- PABOLI
- PAN CON BOLI

SAUNAS FINLAND

LA SAUNA PARA EL HOGAR
44 MODELOS
FACIL INSTALACION SIN OBRAS
IDEAL PARA LOS DEPORTISTAS
Completará la decoración y confort de su hogar, terraza, jardín, etc.
Solicite información
HNOS. BARBARA, 6
TELEFONO 293329